

UCHWAŁA
II SYNODU DIECEZJI KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEJ
PODJĘTA DNIA 26 LUTEGO 2022 ROKU
NA PODSTAWIE PROJEKTU PRZYGOTOWANEGO
PRZEZ KOMISJĘ DS. HISTORYCZNYCH

I. WPROWADZENIE

1. Świadomość niepowtarzalnej historii ziem, które tworzą obecnie diecezję koszalińsko-kołobrzeską, zachęca do zebrania na nowo oraz zachowania dziedzictwa duchowego i materialnego dla następnych pokoleń wiernych i wszystkich ludzi dobrej woli. Na każdym poziomie – diecezjalnym, dekanalnym i parafialnym – istnieje odpowiedzialność przed Bogiem i historią za troskę o dobra przeszłości i teraźniejszości na terenach, które przez wieki były tak bardzo doświadczone przez liczne wojny, pożary i inne zawieruchy dziejowe.
2. Żywa pamięć Kościoła koszalińsko-kołobrzeskiego o pierwszym biskupstwie w Kołobrzegu powinna być priorytetem. Nawiązywanie do działalności misyjnej biskupa Reinberna i św. Ottona z Bambergu – apostoła Pomorza powinno jak najczęściej towarzyszyć pasterzom i wiernym tej ziemi. Pielęgnowanie pamięci to wyraz troski o kształtowanie i ugruntowanie świadomości, że tereny te były częścią Polski piastowskiej.

II. NIEPOWTARZALNA TOŻSAMOŚĆ KOŚCIOŁA KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEGO

3. Wielcy pasterze XX wieku z ojcowską troską pochylali się nad życiem Kościoła na terenach, które w 1945 roku zostały przyłączone do Polski. W fakcie obecności polskich katolików na Ziemiach Zachodnich i Północnych widzieli oni zrządzenie Bożej Opatrzności. W celu lepszego zrozumienia złożoności i wyjątkowości terenów, które obecnie tworzą diecezję koszalińsko-kołobrzeską, należy przywołać kilka wypowiedzi świadków tamtego czasu. Ukazują one niektóre problemy towarzyszące Kościołowi po zakończeniu drugiej wojny światowej, a mimo upływu czasu zagadnienia te ciągle mają wpływ na teraźniejszość i przyszłość:
 - a) Prymas Polski August kard. Hlond, zwracając się w liście do *ludności Ziem Odzyskanych*, napisał: „Nie ma atoli wątpliwości, że ugruntujecie tam ostatecznie polskie i kościelne życie. Trwajcie.

Nie poddawajcie się ani lękom, ani zniechęceniu. Bądźcie ufni, spokojni. To, co tworzycie, ma się ustalić na wieki” (24 maja 1948 roku). Prymas Polski, który 15 sierpnia 1945 roku powołał do istnienia m.in. Administrację Apostolską Kamieńską, Lubuską i Prałatury Pilskiej, miał świadomość, że w powojennym tyglu konieczne jest słowo pasterskiego wsparcia dla nowo przybyłej ludności.

- b)** W tym samym duchu, pierwszy gorzowski administrator apostolski – ks. Edmund Nowicki, w odezwie do wiernych zawarł m.in. takie słowa: „Po długich wiekach przedziwne drogi Opatrzności Bożej prowadzą naród nasz z powrotem na te rozległe i wspaniałe dziedzictwo praojców naszych, stanowiące kiedyś widomy dowód wspaniałości i potęgi Rzeczypospolitej. (...) W duchu więc Bożym bierzcie, Najmilsi, we władanie te ziemie, które Opatrzność powierza pracowitej i zmęczonej dłoni waszej. Ukochajcie tę krainę całym sercem. Początkowe trudy i cierpienia mężnie przetrwajcie. One miną, a Wy zostaniecie jako założyciele szczęśliwej przyszłości dla dzieci Waszych, jako historyczni architekci zrębów wspaniałości Rzeczypospolitej” (1 września 1945 roku). Współczesne pokolenie nie pamięta już poczucia tymczasowości i braku stabilizacji, które towarzyszyło Polakom przybyłym na tereny, które przed II wojną światową nie należały do Rzeczypospolitej. Śledząc dzieje Kościoła na tym terenie, należy mieć świadomość, że wierni tu żyjący znacząco różnią się mentalnie od tych, którzy od stuleci zamieszkują ziemie polskie i zarazem katolickie.
- c)** Już po utworzeniu diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, bł. Stefan kard. Wyszyński podczas wizyty w Kołobrzegu zaznaczył: „Nikt pewnie nie przypuszczał, że ziarno pszeniczne wiary, które wpadło w roku 1000 w pomorską ziemię, koszalińsko-kołobrzeską, tak przedziwnie się odrodzi i zacznie wydawać owoc stokrotny. Wierzymy, że jest to dzieło Boga żywego, Ojca ludów i narodów, który wszystkim daje pokarm swego czasu. Istnienie tu w Kołobrzegu polskiej diecezji, należącej ongiś do metropolii gnieźnieńskiej, stanowiło argument i w czasach dzisiejszych przemawiający za włączeniem tej ziemi w granice naszej Rzeczypospolitej” (17 sierpnia 1975 roku). Warto pamiętać, także w kontekście duszpasterskim, że obecność państwa polskiego na Ziemiach Zachodnich i Północnych jest nie tylko wynikiem odgórnych politycznych decyzji, ale to Boża Opatrzność powierzyła szczególne zadanie budowy Polski i Kościoła katolickiego ludziom żyjącym na tych terenach.
- d)** Radosne przeżywanie złotego jubileuszu diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej powinno być czasem uświadomienia sobie, że decyzja papieża św. Pawła VI nie była tylko zwykłym aktem prawnym. Prymas Tysiąclecia wyraził to dobitnie w jednym ze swoich przemówień: „Trzeba było podjąć wiele wysiłków, Stolica Święta spotykała się z przeciwnościami politycznymi.

Jestem świadkiem wytrwałych, cierpliwych rozmów Episkopatu Polski ze Stolicą Świętą. Osobiście sam prowadziłem rozmowy na ten temat z papieżem Piusem XII, Janem XXIII i Pawłem VI. Doprowadził on do ostatecznych decyzji, pokonawszy sprzeciwy i opory pochodzące nie ze strony Polski i władz państwowych, ale ze strony naszych historycznych, dziejowych przeciwników i nieprzyjaciół. Trzeba było – jak nieraz powtarzał Ojciec Święty Paweł VI – tak postępować, żeby chcąc dobrze, nie zaszkodzić Polsce. Dlatego też trzeba było cierpliwie czekać, jak czeka ziarno pszeniczne, które wpadłszy w ziemię, obumiera. Tak na szereg lat obumarła zda się diecezja kołobrzeska, aby dzisiaj wydać owoc stokrotny” (Koszalin, 17 sierpnia 1975 roku).

- e) Św. Jan Paweł II podczas wieczornego przemówienia w Koszalinie powiedział: „Chwalimy Chrystusa tu, w tej świątyni, która jako katedra jest matką wszystkich kościołów waszej koszalińsko-kołobrzeskiej diecezji. (...) Dzisiaj myślę o latach, które minęły, a które nie były tylko mijaniem, ale także były tworzeniem, tworzeniem od samych zębów Kościoła diecezjalnego. (...) Cieszę się bardzo, że ten różaniec o zasięgu uniwersalnym dał też wyraz uniwersalnego, ogólnokościelnego włączenia waszego koszalińsko-kołobrzeskiego Kościoła. Jesteście w tej wielkiej wspólnotcie Ludu Bożego, w tej wielkiej wspólnotcie Kościołów, które na całym świecie tworzą jeden Kościół. (...) Ta wspólnota przez was się wzbogaciła i stale wzbogaca. Równocześnie wy, czerpiąc z tej wspólnoty, stale się wzbogacie, dojrzewacie” (1 czerwca 1991 roku). Papież niejako potwierdził i przypieczętował fakt, że diecezja koszalińsko-kołobrzeska jest pełnoprawną częścią Kościoła powszechnego i powinna dbać o swoje dziedzictwo duchowe oraz materialne.
4. W nawiązaniu do powyższego przesłania św. Jana Pawła II warto zaznaczyć, że diecezja koszalińsko-kołobrzeska w dniu 28 czerwca 1972 roku zajmowała powierzchnię 19 245 km², na której mieszkało 871 900 osób w 134 parafiach tworzących 14 dekanatów. Wierni korzystali z posługi 209 księży diecezjalnych i 199 zakonnych, którzy mieli do dyspozycji 563 kościoły i kaplice. Po dwóch zmianach granic (w latach 1992 i 2004), w jubileuszowym roku pięćdziesięciolecia istnienia diecezja koszalińsko-kołobrzeska jest jedną z największych terytorialnie w Polsce (14 640 km²), którą zamieszkuje około 912 000 osób. Księża diecezjalni (441) i zakonni (131) posługują w 221 parafiach, które skupione są w 24 dekanatach. Wierni mają do dyspozycji 794 kościoły, kaplice i inne punkty odprawiania Mszy. W 1972 roku na jednego kapłana przypadło 2137 wiernych i jeden kościół na 1548 osób. Obecnie statystycznie do jednego kapłana można przypisać 1932 osoby, a do jednego miejsca odprawiania Mszy – 1148 osób. Do diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej w 1972 roku należało

52 kleryków i 409 osób konsekrowanych, a w roku jej złotego jubileuszu do kapłaństwa we własnym seminarium przygotowuje się 27 alumnów, a posługę sprawuje 380 zakonników i zakonnice.

5. Pierwszy biskup koszalińsko-kołobrzeski Ignacy Jeż, dzieląc się swoimi refleksjami z początków posługi w administracji gorzowskiej, zauważył, że dla ludzi „te tereny były podwójnie obce – przed wojną nie tylko niemieckie, a na dodatek protestanckie. Jedno wykorzenienie zostało zastąpione przez inne. Ludzie tęsknili za swoimi stronami, przez lata nie mogli dojść do siebie po szoku utraty ojczystych stron. I na tych gruzach trzeba było zasiać trawę, żeby następnie ją pielęgnować przez dwieście lat – jak mówią Anglicy” (*Przygody z Opatrznością. Z biskupem Ignacym Jeżem rozmawiają Alina Petrowa-Wasilenicz i ks. Krystian Kukowka*, Katowice 2004, s. 128). W nawiązaniu do tych słów pierwszego pasterza naszej diecezji, można zauważyć, jak ważna jest troska o ciągle wzbudzanie świadomości, że również współczesne pokolenie swoją codzienną pracą buduje polskość i katolickość ziemi pomiędzy Bałtykiem a Notecią. Skoro trawa potrzebuje dwóch stuleci, żeby się właściwie zakorzeni, to co dopiero ludzie tworzący wspólnotę zaledwie od siedemdziesięciu sześciu lat?
6. W nawiązaniu do przytoczonych słów, z zadumą należy pochylić się nad dziejami ziemi nadnotecko-pomorskiej. W roku pięćdziesięciolecia trzeba z należytą starannością zachować dla przyszłych pokoleń dziedzictwo Kościoła diecezjalnego. Niezmiernie ważnym aspektem jest posługa duszpasterska prowadzona w kontekście wiedzy, że diecezja koszalińsko-kołobrzeska jest wspólnotą, która nadal kształtuje swoją tożsamość. Niech poniższe postulaty będą zachętą do wzbudzania jeszcze większej świadomości historycznej wśród duchowieństwa, osób konsekrowanych i wiernych świeckich.

III. TROSKA O DZIEDZICTWO KOŚCIOŁA KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEGO NA POZIOMIE PARAFIALNYM

7. W każdej parafii powinno być archiwum parafialne dla przechowywania ksiąg parafialnych i akt dotyczących stanu prawnego parafii, kościoła i jego przeszłości, w tym dokumentacji z prowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych. Spisane archiwalia powinny być ułożone chronologicznie i rzeczowo oraz umieszczone w bezpiecznej szafie i zamykanym pomieszczeniu. W zakresie zbierania i konserwacji archiwaliów kościelnych duszpasterze powinni radzić się dyrektora Archiwum Diecezjalnego, również gdy mają wątpliwości co do wartości posiadanych zbiorów.

8. Żadne zabytki, nawet wycofane z kultu, nie mogą być zabierane do prywatnego użytku, sprzedawane ani darowane. Mogą natomiast, a nawet powinny być zdeponowane w Muzeum Diecezjalnym, gdzie są właściwe warunki do przechowywania i zabezpieczenia ich przed zniszczeniem. Obiekty sztuki i przedmioty kultu użytkowane przez Kościół instytucjonalny (kościół, kaplice, pomniki, krzyże przydrożne, rzeźby, obrazy, malowidła ściennie, naczynia, sprzęty i szaty liturgiczne oraz inne utensylia kościelne) muszą być zabezpieczone przed kradzieżą i zniszczeniem przez odpowiednie zamknięcie pomieszczeń, w których się znajdują, a także przez system alarmowy. Jednym ze sposobów ochrony zabytków jest ich inwentaryzacja, która powinna zawierać szczegółowy opis i dokumentację fotograficzną lub filmową obiektu. Dokumentację przechowuje się w biurze parafialnym, a jej kopię należy przekazać do diecezjalnego konserwatora zabytków. Bez pisemnej zgody biskupa diecezjalnego nie wolno odstępować żadnych archiwaliów, zabytkowych ksiąg i dzieł sztuki sakralnej, a tym bardziej ich niszczyć lub przechowywać w nieodpowiednich warunkach.
9. Rządca kościoła odchodzący z zajmowanego stanowiska przekazuje następcy wszystkie obiekty sztuki i zabytkowe przedmioty wraz z ich dokumentacją inwentaryzacyjną oraz dokumentacją z podejmowanych prac i działań. Z aktu tego sporządza się protokół, który należy przechować w biurze parafialnym, a jego kopię przekazać do diecezjalnego konserwatora zabytków. Zaginięcie, kradzież lub uszkodzenie zabytku, obiektu sztuki lub przedmiotu wyposażenia kościoła należy zgłosić natychmiast Kurii Biskupiej, a także policji. W przypadku obiektu wpisanego do rejestru zabytków i figurującego w ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, należy ten fakt zgłosić również wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w oddziałach na terenie diecezji (Koszalin, Słupsk i Piła). Wiele dzieł sztuki będących własnością Kościoła wymaga pilnych zabiegów konserwatorskich. Podjęcie wszelkich prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych wymaga uzyskania opinii diecezjalnego konserwatora zabytków oraz uzyskania zaleceń konserwatorskich i pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie decyzji administracyjnej. Bez wyraźnych pisemnych uzgodnień tych urzędów, które określają warunki i zakres prac, nie należy ich podejmować przy obiekcie zabytkowym pod sankcją wysokich kar administracyjnych. Wykonawcą prac konserwatorskich może być jedynie uprawniony specjalista posiadający wymagane kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, a cały proces konserwacji powinien być szczegółowo udokumentowany.

10. Dzieło sztuki ma zawsze spełniać służebną rolę wobec liturgii. Odnosi się to do architektury, ale i do wystroju wnętrza, a także poszczególnych jego elementów (obraz, rzeźba, założenie ikonograficzne). Dlatego dzieło sztuki musi być czytelne, komunikatywne (tematycznie i symbolicznie), a niedeformujące i zniekształcające. Najważniejszą zasadą współczesnego dzieła sztuki musi być jego syntetyczna wypowiedź. Sztuka ma także zadanie wychowawcze, dlatego przyjmując zmiany w stylu, formie i materiale, należy dopuścić jednocześnie nowe formy wyrazu. Należy bezwzględnie pamiętać, że forma ta musi być oryginalna i na odpowiednim poziomie pod względem artystycznym i estetycznym, a nie kiczowata, schlebająca ckliwym sentymentom i ludowej dewocji. Oryginalność sztuki polega na wyrażaniu tradycyjnych wartości przy pomocy nowych środków wyrazu, a o jej przydatności decyduje biskup diecezjalny po zasięgnięciu opinii Komisji ds. Sztuki i Architektury Sakralnej. Zaleca się, po spełnieniu wymagań prawa, aby uroczyste poświęcić (w dawnym nazewnictwie *konsekrować*) kościoły parafialne i filialne, które jeszcze nie zostały w ten sposób oddane na wyłączną własność Bogu.
11. Do obowiązków proboszcza należy prowadzenie kroniki parafialnej (*Liber memorabilium*) oraz gromadzenie wszelkich materiałów dotyczących historii parafii (książki, artykuły, plany, fotografie itp. oraz wszelkie materiały w wersji elektronicznej – także przeniesione ze strony internetowej). Do prowadzenia kroniki zachęca się także inne jednostki kościelne funkcjonujące na terenie diecezji. Zaleca się, aby do Archiwum Diecezjalnego przekazywać egzemplarze książek, folderów, pocztówek itp. wydawanych w parafiach i innych wspólnotach kościelnych. Przypomina się o obowiązku archiwizowania cotygodniowych ogłoszeń parafialnych. W zakrystii każdego kościoła parafialnego powinna znajdować się *Księga celebransów gości*, w której na bieżąco zapisują swój udział w Eucharystii kapłani spoza parafii. Szczególną troską należy objąć także biblioteki parafialne. Księgozbiory i archiwalia powinny być spisane i odpowiednio zabezpieczone. Wszelkie dokumenty i przedmioty historyczne, również niezwiązane z działalnością Kościoła katolickiego, które są odnajdywane w budynkach parafialnych, jeśli w ocenie duszpasterza są zbędne, należy przekazać do Archiwum Diecezjalnego lub Muzeum Diecezjalnego. Godnym polecenia jest prowadzenie muzeum parafialnego. Warto w ramach istniejących stron parafialnych umieścić zakładki dotyczące dziejów parafii i listę kapłanów posługujących w danej wspólnotcie.
12. Wskazane jest, aby dbać o place przykościelne, szczególnie przy zabytkowych kościołach, wokół których znajdują się otoczone starodrzewem dawne cmentarze. Ważne, aby

uwrażliwiać wiernych na piękno otoczenia świątyń. Zarządcy parafii razem z wiernymi zobowiązani są do systematycznego dbania o znajdujące się na ich terenie groby kapłanów, również niemieckich, oraz braci i sióstr zakonnych, a także fundatorów i dobrodziejów parafii, zwłaszcza zmarłych bezpotomnie. Do zadań duszpasterzy należy też troska o kapliczki i krzyże przydrożne na terenie parafii, również te niewpisane do rejestru zabytków.

13. Zaleca się wprowadzanie zagadnień regionalnych jako pomocy do katechezy, ożywianie lokalnej pamięci o świętych i błogosławionych, którzy przebywali na terenie diecezji. Warto wśród wiernych wzbudzać zainteresowanie dostępnymi książkami, albumami, czasopismami i stronami internetowymi, które podejmują tematykę historii lokalnej, nierozzerwalnie związanej z dziejami Kościoła.
14. Zaleca się podtrzymywanie parafialnych zwyczajów, które w niektórych wspólnotach są wpisane w ich dzieje od samego początku, np. nabożeństwa, nauki stanowe w czasie rekolekcji, procesja teoforyczna w uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa. Przy okazji wspomnień liturgicznych z kalendarza diecezjalnego należy przygotować krótkie kazanie nawiązujące do postaci świętych i błogosławionych związanych z diecezją. Warto przy tej okazji postarać się o ich relikwie dla danej parafii. Duszpasterze wraz z wiernymi powinni pamiętać o najważniejszych wydarzeniach w parafii, np. rocznica pobłogosławienia i poświęcenia kościoła, rocznica obecności świętego, błogosławionego lub sługi Bożego na terenie parafii, rocznice śmierci poprzednich proboszczów itp.
15. Wskazane jest, aby dziekani, którzy na mocy *Kodeksu Prawa Kanonicznego* popierają i koordynują w ramach dekanatu wspólną działalność pasterską, zwracali szczególną uwagę na historyczny wymiar duszpasterstwa w powierzonych sobie parafiach. W celu większego utożsamiania się wiernych z bardzo rozległą terytorialnie diecezją, wskazane jest organizowanie dekanalnych pielgrzymek i wycieczek do najważniejszych miejsc diecezji: katedra, konkatedra, seminarium, sanktuaria i inne miejsca pielgrzymkowe. Do ważnej misji diekana należy także troska o księży emerytów, zwłaszcza tych, którzy nie mieszkają w budynkach parafialnych. Są oni często świadkami życia religijnego i społecznego danego dekanatu, a podczas spotkań kapłańskich i z wiernymi świeckimi mogą przyczynić się do naturalnego zgłębiania dziejów lokalnych.
16. Z zachowaniem oczywistej integralności całej diecezji, warto w parafiach dekanatów Piła, Walcz, Trzcianka, Jastrowie, Mirosławiec, Czarne, w południowej części dekanatu Barwice

oraz w parafiach Biały Bór, Koczala i Kluczewo – szczególnie nawiązywać do wielowiekowych dziejów Kościoła w granicach Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Należy podkreślać obecność na tych terenach potomków ludzi walczących o polskość i katolickość, także w ramach niemieckiej administracji apostolskiej zwanej Wolną Pralaturą Pilską. Ziemie te wróciły do Polski w 1945 roku, po 173 latach od pierwszego rozbioru w 1772 roku.

17. W parafiach pozostałych dekanatów zaleca się, aby szczególnie nawiązywać do dziedzictwa diecezji kamieńskiej, która zanikła po reformacji oraz do katolickich diaspor, w których ośrodki duszpasterskie zaczęły powstawać na tym terenie w drugiej połowie XIX wieku – także ze względu na obecność Polaków – nielicznych autochtonów (okolice Słupska i Miastka), żołnierzy w armii pruskiej (Koszalin i Kołobrzeg) oraz tzw. robotników sezonowych. Ważne jest podkreślenie, że zdarzało się, że katolicy duszpasterze niemieccy (niektórzy pośród nich zginęli w obozach koncentracyjnych) umożliwiali Polakom udział w nabożeństwach w języku polskim i głosili kazania w tym języku.
18. Zaleca się organizowanie wspólnych inicjatyw parafii w ramach dekanatu, np. w rocznicę jego utworzenia, podkreślając tę jednostkę administracyjną Kościoła, która także może być czynnikiem jednoczącym duszpasterzy i wiernych. Niezmiernie ważnym czynnikiem zespalaającym jest zainteresowanie wiernych parafii tworzących dany dekanat historią diecezji i organizowanie wyjazdów (nawet indywidualnych) na sympozja i wykłady o tematyce historycznej organizowane przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Koszalinie oraz do innych ośrodków naukowych na terenie diecezji.

IV. TROSKA O DZIEDZICTWO KOŚCIOŁA KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEGO NA POZIOMIE DIECEZJALNYM

19. Wskazane jest, aby wszyscy diecezjanie doświadczyli w procesie duszpastersko-formacyjnym ewangelizacyjnego, wychowawczego, edukacyjnego i regionalnego charakteru historii Kościoła lokalnego. W listach pasterskich, materiałach formacyjnych i w prawodawstwie należy jak najczęściej nawiązywać do biskupstwa kołobrzeskiego, do którego należały wszystkie tereny diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej od Bałtyku po Noteć. Dla całej diecezji wspólny jest także okres lat 1945-1972 i to właśnie z tego czasu (tzw. gorzowskiego) pochodzi wiele zwyczajów wspólnot parafialnych, o czym należy pamiętać.

- 20.** Aby przechowywanie i przekazywanie skarbu dziedzictwa wiary i historii mogło służyć wspólnocie Kościoła lokalnego, diecezja koszalińsko-kołobrzaska stara się zapewnić Archiwum Diecezjalnemu w Koszalinie i Muzeum Diecezjalnemu w Kołobrzegu odpowiednią przestrzeń, proporcjonalną do zgromadzonego w nich materiału. Ze względu na ograniczone miejsce w bloku wieżowym bazyliki kołobrzesckiej, którego przestrzenie przeznaczone są na ekspozycje, zaleca się utworzenie magazynu na zabytki i przedmioty ważne dla historii diecezji, które będą własnością lub depozytem Muzeum Diecezjalnego. Archiwum i muzeum funkcjonują w oparciu o własne statuty zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego. Proponuje się utworzenie izby muzealnej w Skrzatuszu jako instytucji diecezjalnej, która będzie miejscem gromadzenia i eksponowania dziedzictwa związanego z tym najważniejszym sanktuarium Kościoła lokalnego.
- 21.** Wskazane jest, aby biskup diecezjalny zlecił dyrektorowi Archiwum Diecezjalnego i dyrektorowi Muzeum Diecezjalnego pozyskanie do zasobów Kościoła lokalnego archiwaliów i ważnych przedmiotów historycznych wytworzonych przed 28 czerwca 1972 roku. Kroniki parafialne i inne istotne dla parafii dokumenty powinny być skopiowane (także w wersji cyfrowej), a oryginały przekazane do archiwum. Niestety, również współcześnie, zwłaszcza przy okazji zmiany zarządcy placówki kościelnej, zdarzają się przypadki, gdy podczas porządkowania kościoła i plebanii traci się bezpowrotnie materiały ważne dla dziedzictwa diecezji i regionu.
- 22.** Odziedziczona po minionym tysiącleciu bezcenna spuścizna w postaci licznych kościołów i kaplic (stanowiących materialny obraz Kościoła), dzieł sztuki i przedmiotów kultu oraz miejsc i tradycji pielgrzymkowych (w tym świętych gór) wymaga nieustannej, profesjonalnej opieki. Jej sprawowanie powinno być powierzone i nadzorowane przez zespół wysoko wykwalifikowanych specjalistów w ramach Komisji ds. Sztuki i Architektury Sakralnej, powołanej przez biskupa diecezjalnego, pełniącej zadania edukacyjne, poradniczo-dydaktyczne i kontrolne. W ramach sprawowanego przez komisję nadzoru należy prowadzić systematyczną aktualizację i weryfikację inwentaryzacji obiektów zabytkowych (zwłaszcza ruchomych) oraz podejmować działania w celu ich odpowiedniego zabezpieczenia (m.in. w systemy alarmowe). W uzasadnionych przypadkach, wybrane obiekty zabytkowe powinny być przeniesione – za zgodą biskupa diecezjalnego i właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków – do Muzeum Diecezjalnego, z pozostawieniem na miejscu ich wiernej kopii. W celu uratowania obiektów zagrożonych zniszczeniem, należy podejmować

starania o pozyskiwanie dotacji umożliwiających przeprowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich. Zaleca się szczególną troskę o obiekty już istniejące, zwłaszcza zabytkowe, w tym przedmioty kultu.

- 23.** Obowiązkiem Komisji ds. Sztuki i Architektury Sakralnej powinno być opiniowanie projektów nowych kościołów i innych budynków kościelnych, projektów przebudowy kościołów oraz projektów konserwacji i restauracji kościelnych budynków zabytkowych, projektów wnętrz, przedmiotów kultu oraz wystroju wnętrza kościelnego, projektów organów, dzwonów kościelnych, instrumentów muzycznych oraz aparatury technicznej dla celów liturgicznych i dydaktycznych. Ponadto komisja powinna opiniować zamierzenia z zakresu instalacji ogrzewania, oświetlenia i akustyki, organizacji i konserwacji cmentarzy parafialnych i ich nagrobków oraz kapliczek, krzyży i figur przydrożnych, projektów przedmiotów dewocyjnych oraz udzielanie konsultacji proboszczom i innym zarządom kościołów, architektom i plastynom. Ponadto gremium to powinno systematycznie organizować kursy i spotkania dyskusyjne dla proboszczów, innych zarządców kościołów, architektów i plastynów. Komisja powinna przeprowadzać kontrolę zgodności prowadzonych prac konserwatorskich, budowlanych i artystycznych z zatwierdzonymi planami oraz uczestniczyć w ich odbiorach. Zasady funkcjonowania komisji powinny zostać ustalone w regulaminie zatwierdzonym przez biskupa diecezjalnego.
- 24.** Zgodnie z postanowieniem Konferencji Episkopatu Polski, organem wykonawczym biskupa diecezjalnego w zakresie sztuki sakralnej i ochrony zabytków oraz ważniejszych zagadnień architektonicznych jest Referat ds. Sztuki Kościelnej, który należy powołać w strukturach Kurii Biskupiej. Na czele Referatu ds. Sztuki Kościelnej stoi diecezjalny konserwator zabytków, który jest specjalistą dysponującym fachową wiedzą i doświadczeniem w sprawach sztuki, konserwacji zabytków oraz ich ochrony. Ponadto diecezjalny konserwator zabytków winien być z urzędu członkiem zespołu doradców do spraw cywilnoprawnych, o którym mowa w uchwale synodalnej podjętej na podstawie projektu przygotowanego przez Komisję ds. administracyjnych (p. 61).
- 25.** Doceniając rolę sztuki – także w wymiarze wartości powszechnych – zaleca się kształcenie alumnów i kapłanów w zakresie historii sztuki i konserwacji zabytków, a także udostępnianie dzieł sztuki ośrodkom naukowo-badawczym oraz wychowywanie i uwrażliwianie wiernych na sztukę i estetykę. W ramach współpracy z instytucjami świeckimi należy ukazywać

znaczenie historii Kościoła na terenie diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, m.in. powiązań dziedzictwa Kościoła z istniejącymi szlakami pieszymi i rowerowymi itp.

26. Większość obiektów zabytkowych i dzieł sztuki znajduje się w kościołach, kaplicach i na plebaniach, których zarządcami są proboszczowie parafii, rektorzy kościołów i przełożeni zakonni. To oni mają z nimi do czynienia na co dzień oraz w pierwszym rzędzie nimi się opiekują, zabezpieczają je i utrzymują w stanie nadającym się do eksponowania. Dlatego bardzo ważne jest uwrażliwianie kapłanów na wartość sztuki i przygotowanie do opieki nad nią, a poprzez nich wiernych świeckich w poszczególnych parafiach i innych wspólnotach. Zaleca się włączenie w przebieg wizytacji kanonicznej parafii kontroli archiwum parafialnego wraz z dokumentacją dotyczącą obiektów zabytkowych, w tym dokumentacją z prowadzonych prac remontowych, oraz uwzględnienie jej w protokole wizytacyjnym.
27. W celu pełnego zinwentaryzowania zabytków sztuki na terenie diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej i stworzenia podręcznego katalogu stanowiącego bazę dla dalszych, bardziej szczegółowych badań, zaleca się staranne przygotowanie, opracowanie i profesjonalne wydanie *Katalogu zabytków diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej* w 24 tomach, opisujących poszczególne dekanaty. Godnymi pochwały są indywidualne inicjatywy kapłanów i wiernych świeckich, którzy opracowują i wydają publikacje dotyczące lokalnych dzieł. Zachęca się księży emerytów do spisywania wspomnień ze swojej posługi duszpasterskiej od okresu seminaryjnego do dnia dzisiejszego oraz do zapisywania w testamentach cennych księgozbiorów i ważnych przedmiotów związanych z duszpasterstwem na rzecz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej.
28. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom duszpasterzy i katechetów, należy opracować i wydać drukiem *Duszpasterskie kalendarium historyczne diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, w którym chronologicznie (na wzór publikacji w archidiecezji krakowskiej) powinny znaleźć się daty najważniejszych wydarzeń w historii terenów diecezji od czasów powołania biskupstwa kołobrzeskiego po współczesność ze szczegółowym opisem obecności świętych, błogosławionych i innych postaci związanych z diecezją. W kalendarium ważne miejsce należy się informacjom o świętych, których kult jest w diecezji szczególnie obecny, a także innym zwyczajom poszczególnych regionów. Należy także opracować i wydać drukiem *Słownik biograficzny duchowieństwa diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*.
29. Wskazane jest powołanie przez biskupa diecezjalnego instytucji *kustosza pamięci*, którą można powierzyć każdorazowemu prezesowi Zarządu Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej Diecezji

Koszalińsko-Kołobrzesckiej. Kapłan ten powinien czuwać nad najważniejszymi kwestiami związanymi z upamiętnianiem osób i wydarzeń ważnych dla tożsamości Kościoła lokalnego. Mógłby on także być przedstawicielem biskupa diecezjalnego na pogrzebach kapłanów inkardynowanych do diecezji, których pochówki odbywają się w różnych częściach Polski. W roku złotego jubileuszu zaleca się ustanowienie diecezjalnego odznaczenia *Pro Ecclesia Coslinensi-Colubregana*. Biskup diecezjalny będzie nim mógł symbolicznie wyróżniać każdego roku osoby, które w swojej działalności zaangażowane są w ukazywanie niepowtarzalnych walorów dziedzictwa materialnego i duchowego Kościoła lokalnego.